

Edele schaamdelen

Preek in Dominicus Amsterdam, 12 november 2017

Bij Genesis 2,25 – 3,21

Arjan Broers

1.

Laten we bij het begin beginnen. Adam, die van stof, die met de adem van de Levende – Adam begint met... de dingen een naam te geven.

Pa-pa. Ma-ma. Boom. Poes. Huis.

De mens begint met kijken en woorden geven. Woorden hebben een geheimzinnige macht. Ze helpen de wereld te ordenen, in de greep te krijgen en verder te verkennen.

Want we blijven woorden geven. De mens wordt groter en als het puber is wil het andere werelden verkennen, nieuwe woorden leren. Ik herinner me hoe ik stiekem naar de boekenkast van mijn vader en moeder ging, waar ergens in een hoekje een boek stond, een beetje weggestopt en met een rode omslag, waarop stond: *Het seksuele leven van de mensch*.

Dat van die *sch* weet ik niet zeker, maar het was in ieder geval ruim voor het Internet.

Ik zocht er schichtig woorden op die ik niet begreep: copulatie. Fellatio. Cunnilingus. Penis. Vagina. Voor mijn lijst op school las ik Jan Wolkers, die me woorden leerde voor hetzelfde – en toch klonken ze heel anders. Neuken. Pijpen. Beffen. Pik. Kut.

Woorden hebben een geheimzinnige macht. Voel maar hoe ik nu over de schreef ben gegaan, door woorden als deze te gebruiken in deze kerkruimte. Toen deze serie in de maak was, kreeg ik een uitnodiging. Er stond: “De serie gaat over de Bijbel en lichaamsdelen. Doe je mee? De rug en de handen zijn al vergeven.”

Ik kon het niet laten. Neem me niet kwalijk. Maar daarom gaat het vandaag over wat ik maar heb genoemd: onze edele schaamdelen.

2.

En de mens geeft woorden, zegt Genesis, dat is het eerste. En het tweede is: de mens wil gezelschap, verbinding, een gelijke vinden. Dat is minstens zo fundamenteel. Zonder contact sterven we af.

En het derde wat de mens doet in dit verhaal is: kennis opdoen over goed en kwaad. Niet alleen feitelijk, maar ook moreel onderscheid leren maken. Zoals God het kan - dat was althans het verkooppraatje van de slang.

Nou kun je op dit punt in het verhaal Adam en Eva toeroepen: ‘Doe het niet! Laat die vrucht hangen! Laat ons in het paradijs!’ En later, als ook bij hen de ellende van het volwassen leven is begonnen – zwoegen, zweten, baren – zou je ze willen toeroepen: ‘Zie je wel! Had het nou nooit gedaan!’

Maar dat is niet het punt van deze verhalen. Ze vertellen ons niet hoe het ooit is gegaan, maar hoe het gaat, steeds weer, met elk van ons. Want elk van ons leert woorden geven en daar macht mee uitoefenen, greep krijgen op de wereld. Elk van ons leert goed en kwaad kennen. Elk van ons maakt zich los uit de tuin van het begin en moet de wereld in.

Elk van ons verliest daarmee zijn of haar onschuld. Dat woord, *onschuld*, is in

calvinistisch Nederland wat zwaar beladen. In veel talen wordt hetzelfde uitgedrukt met een variant op het Latijnse woord *Innocentia*. Dat betekent letterlijk: 'Nog niet gewond'.

Elk van ons weet dat je in de loop van dit leven gewond raakt, krassen en butsen oploopt. Het *kan* niet anders. Een heel enkele keer kom ik iemand tegen die butsen en krassen heeft weten te ontlopen. Ik kan jullie vertellen: het zijn de saaiste mensen die ik ken, en vaak nogal vol van zichzelf.

3.

Dus. Het eerste was namen geven; het tweede: gezelschap willen; het derde: kennis verwerven en daarmee je onschuld verliezen, verwond raken, de tuin uit moeten. En het vierde dat de mens doet is: zichzelf bedekken.

Is dat erg? Welnee. Opnieuw: het is hoe het gaat. Opeens ontdekt een kind dat het naakt is. Opeens loopt het niet meer zorgeloos bloot. Opeens is er schaamte. Het eerste en het langste rond billen en geslachtsdelen.

Waarom is dat? Er is een tijd geweest waarin schaamte en schaamdelen één op één verbonden werden met seks. Dat is voorstelbaar. Seksualiteit heeft een enorme kracht: verrukkelijk, griezelig, onregelend, onvoorspelbaar en ongelofelijk creatief. *Letterlijk* creatief: voor je het weet ben je vader of moeder en wandel je in de avondschemering door de tuin van je kinderen, die zich op den duur van je zullen losmaken.

Geen wonder dat die kracht van seks op allerlei manieren gereguleerd, getemd, verborgen of verboden is geworden, in onze geschiedenis. Vaak op ongezonde of gewelddadige manieren, en vaak strikter bij vrouwen dan bij mannen.

Maar seks is een te kleine bril om door te kijken, waar het schaamte en schaamdelen betreft. Want meer dan met de kracht van seks heeft het onszelf bedekken te maken met intimiteit. En met macht. Over dat laatste moet ik eerst iets zeggen.

Het was bijzonder om met dit verhaal bezig te zijn en opeens een wereldwijde discussie te zien losbarsten over #metoo. Het is ongelofelijk hoe vaak het gebeurt dat vrouwen en ook mannen ongewenst of gewelddadig seksueel worden benaderd.

Vaak blijkt het om meer te gaan dan alleen om lust. Het gaat om ervaringen van macht en machteloosheid, om het verkennen en overschrijden van grenzen, om het gevoel over een ander te kunnen beschikken, om koning of koningin te zijn van je eigen universum, waarin jij de grenzen bepaalt en je anderen kunt kleineren, *juist* via de intimiteit van haar of zijn lichaam.

Elk mens dat opgroeit ontdekt intimiteit en verlegt grenzen. Vrijwel iedereen heeft scherpe herinneringen aan die eerste liefde, die eerste diepe vriendschap. De ontdekking dat je op een diep niveau met een ander verbonden kunt zijn is groots, goddelijk misschien wel. En de ontdekking dat je daar diep in gekwetst kunt worden, is verschrikkelijk.

Om vriendschap en liefde te delen, moet je bloot durven zijn. Dat kan niet steeds en overall. Soms raken mensen zo beschadigd, dat ze zich nooit meer echt bloot durven geven. Hun leven blijft dan beperkt tot zwoegen op het land, tot dorens en distels, om het dagelijks brood, en dat was het dan.

4.

Maar het Bijbelse verhaal dat we hoorden gaat niet alleen over ons opgroeien als mens. Het gaat ook over God. En daar wil ik nu de aandacht op leggen.

Want als Adam en Eva zich hebben bedekt met bladeren, horen ze God aankomen, die een avondwandeling maakt. En God zegt: 'Wie heeft jullie verteld dat je naakt bent?' Oftewel: van mij heb je het niet, ik vind het geen probleem. Ik heb jullie zo gemaakt.

Toch maakt God even later eigenhandig kleren voor hen – ik las er zelf altijd overheen, maar wat een teder gebaar staat daar, in één enkele zin. Alsof God een moeder of vader is die de puberende kinderen iets geeft wat-ie zelf eigenlijk onzin vindt. Het doet denken aan de vader in de parabel van de verloren zoon. Die geeft ook de jongste zoon wat hij vraagt en laat hem gaan.

Ga maar. Ga je eigen ervaringen maar opdoen. Ga je eigen verwondingen maar oplopen. Zo stap je de volwassenheid in, met – als het goed is – de tuin van je onschuld als een kostbare herinnering, en vóór je een hele wereld om te ontdekken, te bewerken, vorm te geven, te bewonen.

Zo zijn wij, mensen van stof, met de adem van God.
En meestal met kleren aan.

Maar wacht: ik wil *nog* iets zeggen over God in dit verhaal. Want denk nog eens even terug aan die scene in het avondlicht. Mijn aandacht was altijd gericht op Adam en Eva, in hun vijgenbladeren tussen de struiken. Maar opeens vroeg ik me af: hoe ziet God er hier uit? Spontaan stel ik me een gestalte voor in een lang gewaad. U ook? Baard erbij? Ja hè? Ik ook.

Maar: waarom ga ik er eigenlijk van uit dat God kleren aanheeft? Zou het niet logisch zijn dat God, die het onzin vindt dat zijn schepselen zich bedekken, Zelf ook naakt is? Misschien is dat een schokkend beeld: een blote God. Zeker als we van God een menselijke gestalte maken, als we *hem* als *almachtig* aanspreken.
Maar: God kan ook vuur zijn of wolken, een stem, een ster, een baby of brood en wijn – om maar wat te noemen. Of een naakte, gewonde mens aan een kruis.
God laat zich kennen als *aanwezigheid*, als *ik zal er zijn*. En *daarin* is God naakt, weerloos, open, altijd wachtend op onze nabijheid.

God is naakt zoals het leven zelf naakt is. We kunnen er van alles over bedenken, eindeloze stromen woorden en gedachten. We kunnen het bedekken met kleren en dure spullen, met titels, geld, aanzien, seks, drank, drugs – maar als we eerlijk zijn, als we ons werkelijk bloot durven geven in het moment, zoals het *nu* is, dan durven we te zien en misschien soms te delen: ik ben bang. Ik ben verliefd. Ik ben eenzaam. Ik ben mishandeld. Ik ben blij. Ik ben radeloos. Ik ben dankbaar. Ik ben. Ik ben. Ik ben.

In die eerlijkheid – in onszelf, tegen mensen met wie we intiem durven zijn, en tegenover God – in die eerlijkheid ervaren we het leven, zo puur en zo naakt als het is. God, de aanwezige, de kwetsbare, wacht open en bloot op jouw nabijheid. Dat wij niet altijd net zo naakt zijn, vind God niet erg. Je mag je ontbloten in je eigen tempo en op je eigen momenten. Tot je uiteindelijk terugkeert tot stof - en je adem uitblaast.